

УДК 101+17.026+172.4

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.2.19>**Куліченко Володимир Вікторович**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціальних та гуманітарних дисциплін,
Одеського національного морського університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-3761-6330

Сіньковська Тетяна Вікторівна

старший викладач кафедри соціальних та гуманітарних дисциплін,
директорка Центру позанавчальної діяльності
Одеського національного морського університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
orcid.org/0009-0007-0167-5682

ФІЛОСОФІЯ КОНФЛІКТУ: НАУКОВЕ РОЗУМІННЯ ПРИЧИН РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Актуальність проблеми. Важливими причинами, що обумовлюють актуальність даного дослідження, є стан філософії конфлікту в цілому, необхідність розробки методології соціально-філософського аналізу конфлікту. У сучасних умовах суспільству взагалі та українському зокрема, враховуючи російську агресію, не вистачає методологічних, фундаментальних і прикладних знань про джерела, закономірності виникнення, розвитку і завершення конфліктів, тому так гостро стоїть питання виявлення найбільш прийнятних для соціуму способів їх попередження і конструктивного вирішення.

Метою дослідження є розкриття підстав філософії конфлікту як наукової дисципліни і як універсального методу дослідження, узагальнення і систематизації підходів до розуміння конфліктів, що базуються на теоретичному осмисленні морального існування сучасної людини і людства. **Методологічну основу дослідження** уявляють філософські методи і принципи пізнання, цивілізаційний і формаційний дослідницькі підходи, системний підхід, структурно-функціональний підхід, а також загальнонаукові методи пізнання.

Результати дослідження. Вивчивши стандарти західноєвропейського суспільства, ми прийшли до розуміння, що конфлікт розглядається в європейській культурі як нормальний, природний стан людини. Це обумовлено, по-перше, уявленням про недосконалу природу людини, його залежності від своїх бажань; по-друге, уявленням про свободу і природну рівність людей; по-третє, значимістю загальних норм моралі для європейського суспільства. Кожна людина спочатку незалежний від інших людей, вільна від будь-якого примусу, має цілий ряд початкових прав і в цьому абсолютно дорівнює всім іншим людям. Ці мораль, рівність і свобода дають всім людям однакової можливості в реалізації своїх бажань і досягненні цілей. Вони вступають у боротьбу за кращі умови життя.

У європейській культурній традиції склалася модель врегулювання конфліктних ситуацій, яка передбачає, наявність розумної системи законів і третьої особи, яка виступає; посередником між конфліктуючими сторонами. Третя особа здійснює раціональний аналіз ситуації, застосовує до неї існуючі правові норми і сприяє вирішенню конфлікту шляхом досягнення компромісу. Стратегія досягнення компромісу сприяє зняттю напруги у відносинах між опонентами і запобігає їх насильницькій дії по відношенню один до одного шляхом взаємовигідних поступок.

Однак дана стратегія не в повній мірі працює при російській агресії, що представляє алогічний шизо-фашистський режим. Саме тому третя сторона повинна надавати аргументи як раціонального так і ірраціонального мислення.

Ключові слова: конфлікт, соціальний конфлікт, філософія конфлікту, культура, соціум, соціокультурне, мораль, свобода, агресія, російський шизо-фашизм.

Вступ. Процес оновлення суспільних відносин в Україні під час російської агресії відбувається досить болісно, що зумовлено трансформацією основних параметрів людського буття: соціокультурного, соціоекономічного, соціополітичного, соціопсихологічного, духовного. Масові масштаби трансформацій особливо болючі сьогодні за рахунок деформацій нашого життя, коли українське суспільство і український народ борються за своє життя в буквальному сенсі цього слова. Поширення в умовах народу гострого відчуття кризовості сучасної ситуації, наростання соціальної напруженості, конфліктності буття як такого, трансформації ролі людини в швидко мінливій, суперечливою соціокультурної реальності, небувала гострота конфліктів, що охоплюють все нові сфери соціального, культурного і духовного життєзабезпечення, їх особливий характер в нашому суспільстві, що виражається в швидкій ескалації і переростанні в важковирішувані ситуації, диктують необхідність філософського осмислення проблеми конфлікту.

Філософська думка протягом багатьох століть звертається до проблеми конфлікту, яка стоїть найскладніших, суперечливих сторін людського життя. Інтерес до проблеми конфлікту особливо посилюється в кризові, переломні періоди історії, коли виникає потреба осмислити ці протиріччя, знайти шляхи подальшого руху вперед. Тому не випадково в останні роки в світі дана проблема привертає до себе все більше уваги. Інтерес до категорії «конфлікт» тим більше проявляється, коли становиться зрозуміло, що довгий час проблема конфлікту досліджувалася переважно в загальному ключі, чи у психологічних особистісних площинах, не зачіпаючи військові конфлікти, значущі за своїм масштабом і спрямованістю. здавалося, що після Другої світової війни розуміння значущості світу в планетарному масштабі переважає, але ХХІ століття і російська агресія повністю змінили ситуацію.

Конфлікт як соціокультурне явище став привертати до себе все більше і більше уваги. Тільки сьогодні в теоретичній і масовій свідомості світової спільноти утвердилося розуміння того, що конфлікти не тільки не зникли, але, виступаючи в нових, не бачених раніше формах, набули загального характеру.

Конфлікт у сьогоднішній існує одночасно і як феномен в структурі соціуму, і як багатогранне явище, в ньому в єдиний вузол переплітаються найрізноманітніші за змістом і характером соціальні та культурні зв'язки як матеріальні, так і духовні: економічні, політичні, психологічні, моральні, правові, релігійні, котрі піддаються логічному аналізу, раціональному осмисленню, вираженню в логіко-понятійної формі. Але тут же присутні і такі зв'язки та відносини, які в раціональних формах, тобто в звичній для нас логіці понять, незбагненні. Тому пізнання конфліктів вимагає нових підходів, які, на відміну від раціоналістичних методів, орієнтовані на пошук сутності та сенсу пізнаваних феноменів, спрямовані на впровадження, внесення сенсу в конфліктну ситуацію, прояснення для учасників конфлікту їх дійсного положення в конфліктному соціокультурному просторі. Зупинити конфліктне зіткнення можна тільки шляхом загального впровадження розуміння сенсу життя та важливості життя кожної окремої людини. Це розглядається в даному випадку як суспільне мислення, сполучення думок, що, безсумнівно, досяжно в силу того, що між людьми завжди більше спільного, ніж того, що їх роз'єднує. У даному випадку ставлення до іншої людини перестає бути ставленням до зовнішнього об'єкта, інший стає компонентом мене самого, затверджується діалог, який змінює кожного його учасника.

Для вирішення цього завдання важливо досліджувати людину як унікальну екзистенційну істоту, що володіє внутрішнім світом, який найбільш адекватно відображає сутнісні людські якості, морально-етичними цінностями в тій чи іншій мірі.

У пошуках нових підходів до вирішення проблеми виходу з кризової ситуації зрозуміла актуальність розробки таких фундаментальних питань філософії конфлікту, як проблема природи (сутності), підстав і генезису конфліктів в суспільстві, стратегія попередження конфліктів, а також стратегія пошуку шляхів виходу з конфліктних ситуацій.

Усвідомлення і осмислення конфлікту як соціально-філософського феномена виступає не тільки загальнотеоретичної, а й практичним завданням сучасності, а також є умовою руху по шляху цивілізованого життя, загальносвітового прогресу.

Мета дослідження – розкриття підстав філософії конфлікту як наукової дисципліни і як універсального методу дослідження, узагальнення і систематизації підходів до розуміння конфліктів, що базуються на теоретичному осмисленні морального існування сучасної людини і людства.

Об'єктом дослідження є соціокультурне буття людини, що реалізується через потреби і здібності, інтереси і свідомість, через умови, засоби і результати діяльності людини.

Предметом дослідження виступають конфлікт як специфічно людський феномен, сутнісна характеристика соціокультурного буття людини, російська агресія в XXI столітті як наслідок російського шизо-фашизму, що руйнує моральні основи сучасного людства.

Мета і предмет роботи визначили **завдання дослідження**:

- виявлення соціально-філософського інваріанта поняття конфлікту як прагнення сутнісного розуміння проблеми, виходячи з вирішального впливу суспільства на процеси, що відбуваються в житті людини і соціуму;
- аналіз ключових для даного дослідження понять «конфлікт», «протиріччя», «соціальний конфлікт»;
- виявлення місця і ролі конфлікту в людській діяльності;
- вивчення російської агресії як глобального суспільного конфлікту в XXI столітті;
- розкриття значення духовно-моральних цінностей як міри людського в суб'єкті вирішення соціокультурного конфлікту і підстав суспільної злагоди.

Теоретико-методологічна база дослідження. Авторська концепція сформульована в суворій відповідності з фундаментальними положеннями класичних і сучасних теорій та підходів, розроблених в XX і XXI столітті відомими філософами. Особливе значення приділяється екзистенціальній аналітиці конфліктного буття, заснованої на ідеях С. К'єркегора [15], Е. Гуссерля [6], М. Гайдеггера [5], Ж.-П. Сартра [16]. Соціокультурна проблематика у сфері конфліктного буття аналізується за епістемологічними лекалами, створеними М.Фуко [13].

Необхідно зазначити, що українські вчені більше уваги приділяють педагогічним аспектам конфлікту (Г.В. Антонов [6]); психологічній площині конфліктології (Т.В. Дуткевич [7]); чи конфліктології взагалі (М.В. Примуш [11]).

В якості допоміжної методології в ході аналізу таких елементів теорії конфлікту, як способи, інструменти, технології його вирішення, автор використовував досягнення і напрацювання суміжних дисциплін, в тому числі соціальної філософії. Антропологічна і соціокультурно-філософська аналітика підпорядковується загальній логіці конструювання системи філософського знання про конфлікт.

Методологічну основу дослідження складають філософські методи і принципи пізнання, цивілізаційний і формаційний дослідницькі підходи, системний підхід, структурно-функціональний підхід, а також загальнонаукові методи пізнання.

Результати дослідження. Прагнення теорії конфлікту до набуття незалежного статусу в структурі філософського знання з неминучістю передбачає рішення наукового завдання з подолання сформованої залежності цієї дисципліни від теоретико-методологічних положень, запозичених з галузі соціології, психології та політології. Антропологія конфлікту повинна стати платформою для побудови системи незалежного знання про феномен конфлікту і запропонувати заради досягнення цієї мети принципово нове, філософське бачення природи цього феномена.

Але почнемо ми саме з періодизації філософії конфлікту для надання розуміння як розвивається стратегія розуміння конфлікту у суспільстві.

Перший період – поява перших наукових джерел про конфлікти (VI–VII ст. до н. е. і приблизно до середини XIX ст.). Протягом цього періоду конфліктологічні знання формувалися і розвивалися як практичні знання людей про види конфліктів, принципи і правила поведінки в реальних конфліктних взаємодіях. В цей же період почали накопичуватися і перші наукові знання про конфлікти. Конфлікт став вивчатися в рамках філософії, права, психології, проте не виділявся як самостійний предмет вивчення.

Другий період – (середина XIX ст.-початок 20–х рр. XX ст.) – період зародження, становлення і розвитку конфліктологічних теорій і приватних галузей конфліктології. Це перша «хвиля» відкритих наукових публікацій з проблеми конфлікту.

Третій період – середина 20–х – початок 50–х рр. XX ст.) вивчення конфлікту як самостійного явища в рамках інших наук (соціальна філософія, психологія, педагогіка, політологія, соціологія). Інтенсивність дослідження конфлікту початку постійно збільшуватися, однак, до кінця періоду ситуація різко змінилася і характеризується практично повною відсутністю публікацій. Це пов'язано з періодом Другої світової війни і обстановкою в гуманітарній науці в цей час в цілому.

Четвертий період – (середина 50 – х-середина 80 – х рр. XX ст.) – період розквіту конфліктологічної науки, коли щорічно публікуються наукові роботи з проблеми конфлікту, захищаються перші дисертації, з'являються перші міждисциплінарні дослідження і філософія конфлікту починає виділятися самостійну науку. Її предметом стає пояснення процесів життя, функціонування і розвитку суспільних систем і підсистем за допомогою категорії «конфлікт».

П'ятий період – (кінець 80–х рр. – теперішній час). У цей період відбувається постійне збільшення щорічної кількості наукових публікацій з проблем філософії конфлікту, що створюються конфліктологічні центри, регіональні та міжнародні групи з дослідження та врегулювання конфліктів у соціумі.

Взагалі перші спроби наукового осмислення конфліктного прояву homo sapiens – людини розумної – можна знайти в філософських працях, що з'явилися на світ ще в глибоку давнину. Давньосхідні та античні філософи розглядали конфлікти як найважливіший і необхідний атрибут суспільного життя. Наприклад, Конфуцій ще в VI ст. до н. е. у своїх висловах стверджував, що злість і зарозумілість, а з ними і конфлікти, породжують, в першу чергу, нерівність і несхожість людей [18]. Аристотель вважав, що людина за своєю природою істота суспільна; окрема людина являє собою лише частину більш широкого цілого – суспільства; закладене в людині начало надає йому здатність до взаєморозуміння і співпраці з іншими людьми. Не виключалася при цьому і схильність до ворожнечі, ненависті і насильства. На думку Аристотеля, джерела чвар полягають в нерівності людей по володінню майном і отримання почестей, а також в нахабстві, страху, зневазі, підступах, несхожості характерів, надмірному піднесенні одних і приниженні інших [9].

Однак уже в давнину тлумачення конфлікту в науковому середовищі було неоднозначним. Поміж філософів, не було єдності щодо функцій конфлікт у суспільстві. Так, давньогрецький філософ Геракліт вважав, що конфлікт органічно притаманний всім предметам і явищам, а тому неминучий, і в силу цього – не може отримати негативної або позитивної оцінки [8]. У той же час тільки негативно оцінювали конфлікти (в основному соціальні) такі філософи, як Платон [10] і Геродот [4]. Правда, сам термін «конфлікт» при цьому в науковому середовищі ще не вживався. Найчастіше філософи вживали термін «насильство», але вже бачили, що конфлікт не вичерпує собою всього життя, а представляє лише її частину. Подальший розвиток теорія насильства отримала в працях Цицерона, який в трактаті «Про державу» запропонував розділяти насильство на «справедливе» і «несправедливе» і висунув тезу про «справедливу і благочестиву війну» [14].

З настанням нової ери розвитку людської цивілізації конфліктологічна думка була спрямована на обґрунтування необхідності безконфліктного взаємодії релігії і суспільства. Особливо це стало помітно в Середньовіччі. Так, зокрема Аврелій Августин Гіппонський Блаженний обґрунтував єдність людської і божественної історії, протікає одночасно в протилежній і нероздільній сферах. У роботі «Про град Божий» він визначив, що вирішальним є не сам процес конфлікту, а мета [2]. Тобто гіпотетично, в разі задоволення всіх потреб індивіда, він не повинен конфліктувати.

Коли в світі утвердилася християнська релігія, домогтися міцного миру між людьми знову-таки не вдалося. Причому зіткнення тривали не тільки між віруючими і невіруючими, а й між самими одновірцями.

З настанням епохи Просвітництва і Нового часу інтерес до теорії конфлікту серед вчених зріс. Вже ні в кого не виникало сумнівів у тому, що це явище притаманне всьому суспільству і носить соціальний характер. Це довела і робота Адама Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.), в якій вперше конфлікт був розглянутий як соціальне явище. У ній була також висловлена думка, що в основі конфлікту лежить поділ суспільства на класи і економічне суперництво [12]. Цей поділ і є рушійною силою розвитку суспільства, виконує корисні функції. Надалі про протиріччя в природі, суспільстві, мисленні, про боротьбу між людьми, класами, державами вчені стали міркувати все більше і більше (Ж.- Ж.Руссо, І. Кант, Г. Гегель, К. Маркс, М. Бердяєв та ін.).

Якщо визначати часові рамки оформлення проблеми конфлікту як відносно самостійної то необхідно відзначити, що в літературі є дві думки на цей рахунок. Так, на думку Б. Хасан і П. Сергоманова, слід починати період самостійності конфліктології з роботи Г. Зіммеля «Конфлікт сучасної культури» (1918). У цій книзі Г. Зіммеlem вперше зроблена спроба розглянути конфлікт як системне і необхідне явище культури в цілому, а не як предмет окремого наукового знання [17]. Інша група вчених за точку відліку бере роботи Р.Дарендорфа і Л. Козера (50-60-і рр. ХХ ст.), в яких конфлікт придбав більш певний опис, а його існування в соціальному просторі вбудовувалося в більш суворі рамки.

Таким чином, можна з повною впевненістю зробити висновок, що наука надає проблемі конфлікту дуже важливе значення. Однак, тільки починаючи з другої половини ХХ ст., коли на Заході з'явився цілий ряд робіт, присвячених аналізу конфліктів, можна говорити про філософію конфлікту як про самостійну області знання.

Тобто, вже є розуміння необхідності впровадження нової дисципліни – філософії конфлікту.

Сучасна **філософія конфлікту** є комплексною науковою дисципліною, що вивчає природу, сутність, причини виникнення конфліктів, закономірності їх функціонування і розвитку, шляхи подолання конфліктів.

Об'єкт філософії конфлікту, з нашої точки зору, - це протиріччя і конфлікти в найрізноманітніших своїх проявах у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Предметом філософії конфлікту є вивчення природи, причин, механізмів дії конфліктів у суспільстві, а також розробка технологій їх виявлення, відстеження, врегулювання або дозволу. Це можуть бути: конфлікти як сторони суспільних протиріч; конфліктні ситуації, соціальні напруженості, соціальні депривації; прогнозування, попередження, вирішення конфліктів і т.п.; причини, умови, приводи конфліктів; сторони конфліктів (почуття, ідеї, цінності; індивіди з різними інтересами; соціальні інститути і т. п.); основні типи суб'єктних конфліктів в суспільстві (інституційні, інформаційні і т. п.); основні типи предметних конфліктів в суспільстві (економічні, політичні і т. п.); конфлікти як процеси, що мають певну структуру і умови протікання (становлення, розвиток...) і т. д.

Конфлікт сам по собі – це активні взаємонаправлені дії кожної зі сторін для реалізації своїх цілей, забарвлені сильними емоційними переживаннями.

Соціальний конфлікт – це відкрите протиборство, зіткнення двох і більше суб'єктів і учасників соціальної взаємодії, причинами якого є усвідомлені несумісні потреби, інтереси і цінності.

Суттєвою особливістю філософії конфлікту є її комплексний характер. Конфлікти мають місце у всіх сферах суспільного життя і на всіх рівнях її організації та розвитку, то ними цікавляться практично всі і в різних проявах.

Специфіка російської агресії уявляється у тому, що вона нічим не була спровокована. Вона є спрямованою на знищення іншого народу та держави без цілей, а тільки завдяки тому, що поряд існує інше, вільне суспільство, інші – вільні люди (не раби). Саме тому можемо говорити про російський шизо-фашизм як «розколений світогляд», який спрямований на «знищення українського народу завдяки безглуздому бажанню диктатора продовжити своє існування, а російського суспільства – не бути кращому самому, а не дати бути кращим іншим» [3, с. 76].

Необхідно зазначити, що у російської агресії були порушені практично всі функції філософії конфлікту, а саме: аналітична – дослідження в рамках теорії середнього рівня збагачує знання про механізми суспільних процесів; конструктивна – пошук найбільш прийнятних прийомів врегулювання і вирішення конфліктів; прогностично-управлінська – вивчення конфліктів на емпіричному рівні в поєднанні з теорією, що дозволяє розробляти прогностичні моделі конфліктної дії суспільних суб'єктів і методи управління ними; тому, що ця агресія є само по собі безпричинною, шизофренічною за змістом та характером.

Висновки.

1. Найбільш методологічно продуктивним, з нашої точки зору, є системний підхід до дослідження конфлікту. Він заснований на найсучасніших уявленнях про життя і розвиток живих систем, до яких, безумовно, відноситься і людське суспільство. До нього в повній мірі відносяться закони; самоорганізації; живих систем, одним із проявів яких є конфлікт.

2. З системної точки зору – конфлікт – це процес зміни відносин між елементами системи, в результаті якого відбувається або повне руйнування цих відносин, або їх кардинальна трансформація. Під елементами системи ми розуміємо соціальні групи, окремих людей, а також окремі аспекти особистості людини, які можуть вступити між собою в конфлікт, а під відносинами між елементами – уявлення учасників конфлікту про себе і про супротивника, їх оцінку один одного, очікування щодо один одного, емоційні реакції, а також дії, які вони роблять щодо іншої сторони.

3. Головною причиною виникнення конфлікту є порушення балансу у відносинах між елементами системи або у відносинах між системою і зовнішнім середовищем. Це може проявлятися в порушенні балансу:

- доступу до життєво важливих ресурсів – різних соціальних груп;
- проявах етнічної своєрідності різних народів;
- між задоволенням потреб і бажань окремої людини і виконанням вимог суспільства;
- між цілями, цінностями, мотивами, манерою поведінки окремих людей.

4. У соціальних системах основним способом підтримки стабільності системи та відновлення порушеного балансу відносин у разі виникнення конфлікту є дотримання культурних стандартів поведінки. Серед усіх численних культурних стандартів першорядний вплив на процес запобігання та вирішення конфліктів надають стандарти моралі. Уявлення про конфлікт, його оцінки і моделі конфліктної поведінки, зафіксовані в стандарті моралі, є тим зразком, на який орієнтуються представники різних культур при вирішенні конфліктних ситуацій.

5. Російська агресія є не тільки алогічною за своїм змістом, але й таким антилюдяним актом, який відкриває нову главу дослідження у філософії конфлікту – шизо-фашистський конфлікт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов Г. В. Педагогічні засади запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховному середовищі вищого навчального закладу: автореф. дис. канд. педаг. наук: 13.00.04. Харків, 2006. 21 с.

2. Блаженний Августин. Про Місто Боже. Пер. з лат. Содомори П.А. // Патріархат. 2005. № 4. С. 21.

3. Борінштейн Є.Р., Атаманюк З.М. Сучасний філософський дискурс: Конспект лекцій для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», 2023. 85 с.

4. Грушевський М. Геродот // Виїмки з жерел до історії України-Руси до половини XI віку / Грушевський М. С. Твори у 50 томах. Львів: Світ, 2004 р. Т. 6. С. 4–9.

5. Гайдеггер М. Вечірня розмова в таборі для військовополонених. Українські проблеми. 1998. № 1. С. 106-121.

6. Гусерль Е. Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії: Книга перша. Загальний вступ до чистої феноменології. Харків: Фоліо, 2020. 348 с

7. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління [навч. посібник]. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 456 с.

8. Нерубасська А.О. Філософія. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2014. 204 с.
9. Панич О., Ткаченко Р., Симчич М. Аристотель: традиція, адаптація, переклад. Київ: «Дух і Літера», 2016. 184 с.
10. Платон. Діалоги. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Харків: Фоліо, 2008. 349 с.
11. Примуш М.В. Конфліктологія: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. Київ: ВД "Професіонал", 2006. 288 с.
12. Сміт Адам. Дослідження про природу і причини багатства народів. Київ: «Наш Формат», 2023. 722 с.
13. Фуко Мішель. Археологія знання. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
14. Ціцерон Марк Туллій. Про закони. Про державу. Про природу богів. Переклад з латини В. Литвинов. Львів: Априорі, 2019. 392 с.
15. Kierkegaard S. Atti dell'amore. Bompiani, 2007. 1104 p.
16. Sartre Jean-Paul. The Transcendence of the Ego. A Sketch for a Phenomenological Description. Introduction by Sarah Richmond, 2004. 100 p.
17. Simmel Georg. Der Konflikt der Modernen Kultur. Published: BiblioBazaar, 2009. 52 p.
18. Volker Zotz. Der Konfuzianismus. Marix Verlag, Wiesbaden 2015, 256 p.

REFERENCES

1. Antonov H. V. (2006) Pedagogichni zasady zapobihannia i rozviazannia konfliktiv u navchalno-vykhovnomu seredovyshchi vyshchoho navchalnoho zakladu [Pedagogical bases of prevention and resolution of conflicts in the educational and educational environment of a higher educational institution: abstract of dis.]: avtoref. dys. kand. pedah. nauk: 13.00.04. Kharkiv. 21 s. [in Ukrainian]
2. Blazhennyi Avhustyn. (2005) Pro Misto Bozhe [About The City Of God.]. Per. z lat. Sodomory P.A. // Patriarkhat. 2005. № 4. S. 21. [in Ukrainian]
3. Borinshtein Ye.R., Atamaniuk Z.M. (2023) Suchasnyi filosofskyi dyskurs: Konspekt lektsii dlia zdobuvachiv tretoho (osvitno-naukovoho) rivnia vyshchoi osvity [Modern philosophical discourse: summary of lectures for applicants of the third (educational and scientific) level of Higher Education]. Odesa: DZ «Pivdenoukrainskyi natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni K.D.Ushynskoho». 85 s. [in Ukrainian]
4. Hrushevskiy M. (2004) Herodot // Vyimky z zherel do istorii Ukrainy-Rusy do polovyny XI viku [Herodotus / / recesses from the mouth to the history of Ukraine-Rus up to half of the XI century] / Hrushevskiy M. S. Tvory u 50 tomakh. Lviv: Svit. r. T. 6. S. 4–9. [in Ukrainian]
5. Haidegger M. (1998) Vechirnia rozmova v tabori dlia viiskovopolonenykh [Evening conversation in a prisoner-of-war camp]. Ukrainski problem. № 1. S.106-121. [in Ukrainian]
6. Huserl E. (2020) Idei chystoi fenomenologii i fenomenologichnoi filosofii: Knyha persha. Zahalnyi vstup do chystoi fenomenologii [Ideas of pure phenomenology and phenomenological philosophy: book one. A general introduction to pure phenomenology]. Kharkiv: Folio. 348 s. [in Ukrainian]
7. Dutkevych T.V. (2005) Konfliktologhiia z osnovamy psykholohii upravlinnia [navch. posibnyk] [Conflictology with the basics of management psychology [textbook]]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 456 s. [in Ukrainian]
8. Nerubasska A.O. Filosofiiia [Philosophy]. Odesa: ONAZ im. O.S. Popova. 204 s. [in Ukrainian]
9. Panych O., Tkachenko R., Symchych M. (2016). Arystotel: tradytsiia, adaptatsiia, pereklad [Aristotle: tradition, adaptation, translation]. Kyiv: «Dukh i Litera». 184 s. [in Ukrainian]
10. Platon. (2008) Dialohy [Dialogs]. In-t l-ry im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy. Kharkiv: Folio. 349 s. [in Ukrainian]
11. Prymush M.V. (2006) Konfliktologhiia: [navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv] [Conflictology: [textbook for students of higher educational institutions]]. Kyiv: VD "Profesional". 288 s. [in Ukrainian]
12. Smit Adam. (2023) Doslidzhennia pro pryrodu i prychny bahatstva narodiv [Research on the nature and causes of peoples ' wealth]. Kyiv: «Nash Format». 722 s. [in Ukrainian]
13. Fuko Mishel. (2003) Arkheolohiia znannia [Archeology of knowledge]. Kyiv: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy». 326 s. [in Ukrainian]
14. Tsitseron Mark Tullii. (2019) Pro zakony. Pro derzhavu. Pro pryrodu bohiv [About the laws. About the state. About the nature of the gods]. Pereklad z latyny V.Lytvynov. Lviv: Apriori. 392 s. [in Ukrainian]

15. Kierkegaard S. Atti dellamore. Bompiani, 2007. 1104 p.
16. Sartre Jean-Paul. The Transcendence of the Ego. A Sketch for a Phenomenological Description. Introduction by Sarah Richmond, 2004. 100 p.
17. Simmel Georg. Der Konflikt der Modernen Kultur. Publisher: †BiblioBazaar, 2009. 52 p.
18. Volker Zotz. Der Konfuzianismus. Marix Verlag, Wiesbaden 2015, 256 p.

Kulichenko Volodymyr Viktorovych

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy
Odessa National Marine University
34, Mechnikova str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3761-6330

Sinkovska Tetiana Viktorivna

Senior Lecturer at the Social and Humanitarian Studies Department,
Director of the Center for extracurricular activities
Odessa National Maritime University
34, Mechnykova str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0009-0007-0167-5682

PHILOSOPHY OF CONFLICT: A SCIENTIFIC UNDERSTANDING OF THE CAUSES OF RUSSIAN AGGRESSION

Relevance of the problem. *Important reasons for the relevance of this study are the state of conflict philosophy as a whole, the need to develop a methodology for socio-philosophical analysis of conflict. In modern conditions, society in general and Ukrainian in particular, taking into account russian aggression, lacks methodological, fundamental and applied knowledge about the sources, patterns of occurrence, development and completion of conflicts, which is why the issue of identifying the most acceptable ways for society to prevent and resolve them constructively is so acute.*

The aim of the study is to reveal the foundations of the philosophy of conflict as a scientific discipline and as a universal method of research, generalization and systematization of approaches to understanding conflicts based on a theoretical understanding of the moral existence of modern man and humanity. **The methodological basis of the research** is represented by philosophical methods and principles of cognition, civilizational and formational research approaches, a systematic approach, a structural and functional approach, as well as general scientific methods of cognition.

Research results. *After studying the standards of Western European society, we came to understand that conflict is considered in European culture as a normal, natural human State. This is due, firstly, to the idea of the imperfect nature of man, his dependence on his desires; secondly, to the idea of freedom and natural equality of people; and thirdly, to the significance of general moral norms for European Society. Each person is initially independent of other people, free from any compulsion, has a number of initial rights and in this is absolutely equal to all other people. These morals, equality and freedom give all people the same opportunities to realize their desires and achieve their goals. They fight for better living conditions.*

In the European cultural tradition, a model of conflict resolution has developed, which provides for the existence of a reasonable system of laws and a third party acting as an intermediary between the conflicting parties. A third party carries out a rational analysis of the situation, applies existing legal norms to it and contributes to the resolution of the conflict by reaching a compromise. The strategy of reaching a compromise helps to relieve tension in relations between opponents and prevents their violent actions towards each other through mutually beneficial concessions.

However, this strategy does not fully work in the face of russian aggression, which is an illogical schizo-fascist regime. That is why the third party must provide arguments for both rational and irrational thinking.

Key words: *conflict, social conflict, philosophy of conflict, culture, society, socio-cultural, morality, freedom, aggression, russian schizo-fascism.*